

Vol 4 Issue 3 Sept 2014

ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary
Research Journal

Golden Research
Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595

ISSN No.2231-5063

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho Federal University of Rondonia, Brazil	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Baktir English Language and Literature Department, Kayseri
Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pinteau, Spiru Haret University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Anurag Misra DBS College, Kanpur	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences AL. I. Cuza University, IasiMore
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania		

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India	Iresh Swami Ex - VC. Solapur University, Solapur	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	R. R. Yaliker Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	S.KANNAN Annamalai University,TN
	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.net

महादेव अंकुश गायकवाड

मु.पो : भांडगाव ता. इंदापुर जि. पुणे

सारांश :- ग्रामीण वास्तवतेचा अविष्कार प्रा. भास्कर चंदनशिव यांच्या कथेतून प्रभावीपणे दिसतो. 1970 सालापासून चंदनशिव यांचे कथालेखन चालू आहे. चंदनशिव यांनी कथेचे संवाद आणि निवेदन बोली भाषेतच केले आहे. संवादासाठी बोली भाषा आणि निवेदनसाठी प्रमाणभाषा वापरणे असे करित नाहीत त्यामुळे प्रत्यक्ष असे जीवन अनुभवलेला पाहिलेलेच असणाऱ्यापैकी कुणीतरी ही कथा सांगतोय अशी आपणास जाणीव होते. साहाजिकच त्यांच्या कथेत एक प्रकारचा जिवंतपणा वास्तवपणा येतो. वास्तववादी प्रवृत्तीमुळे वाचकाला कथा वाचताना प्रत्यक्ष त्या कथेतील जिवनात उतरण्याचा अनुभव येतो. ग्रामीण जीवनातील दलित शोषितांचे दुःख दारिद्र्य त्यांनी आपल्या कथेद्वारे परिणामकारकरीत्या मांडलेले आहे.

प्रस्तावना :-

सर्वसाधारणपणे 1950 ते 2000 असा अर्धशतकाचा कालखंड हा चंदनशिवाच्या कथेच्याद्वारे आलेले दिसते. वीड उस्मानावाद जिल्ह्याचा परिसर हा त्यांच्या कथेत येतो. हा मराठवाड्याचा भाग सततच्या दुष्काळाने पिचलेला आहे त्यांच्या कथेत पाटील, देशमुख, सरपंच आहेत. तशी बारा वलुतेदार आणि 18 अलुतेदार ही मंडळीही येतात. कामगार, मुकादम, ऊसमालक, शेतकरी ऊसतोडकामगार, तलाठी, शाळामास्तर, सालगडी, गुराखी वेडी, अर्धवेडी, शहाणी, अतिशहाणी, संत सज्जन, वृष्ट दुर्जन, विकृत, लिंगापिसाट, वायकी, सामलिंगी, नपुसंक, अर्धनपुसंक, अशी सर्व त. हेची माणस त्यांच्या कथेची भागीदारी आहेत. समाजतील विविध प्रश्न त्यांनी आपल्या कथेद्वारे मांडले आहेत. शेती आणि शेतकऱ्यांचे, प्रश्न शिक्षण, व्यवस्थेचे, प्रश्न दलित सवर्णांचे संघर्ष, विषयवासनेचे मोहळ, वेड्यांचे विश्व, बालकांचे मनोविश्व, अस्पृश्यतेच्या प्रश्नांचे, कंगोरे वयस्कर माणसाचे हाल विस्थापितांचे प्रश्न दुष्काळाच्या कळा कलाकाराची होणारी परवड विदयापीठ नामांतराच्या संगर जातीभेदाच्या पलीकडे जाणारी नात्याची कोवळीक असे विविध विषय त्यांनी आपल्या कथेच्याद्वारे हाताळले आहेत, त्यांची कथा सर्वसमावेशक असल्याने सर्व वाचकांना आपली वाटल्याशिवाय राहात नाही. ग्रामीण भागातील मातीशी इमान राखणारी चंदनशिव यांची कथा आहे. सामाजिक चिंतनाचे अचाट बाळकडु त्यांच्या कथेद्वारे आपणास दिसून येतो.

क्रांणताही लेखक ज्या वातावरणात परिसरात राहतो. त्याचे प्रतिबिंब त्यांच्या लेखनात पडलेले असते. याला चंदनशिव ही अपवाद नाहीत. मराठवाड्यातील ज्या भागात ते जन्मले तेथील अविकसीत माळरानसदृश्य परिसर त्याभागातील लोकांची परंपरा त्यांची श्रद्धालुमने, निजामकालीन राजवटीचे अवशेष हे सारे त्यांच्या कथेत येते. पुढे काही काळांनी त्यांच्या ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि शरदजोशींची शेतकरी संघटना यांच्याशी संबंध आला. यातून वैचारीक भूमिका तयार झाली. यातूनच त्यांना लेखनाचा मुर सापडला. चंदनशिवाच्या कथेच्या कथेचा आवाका गाववेशीच्या आतील आणि गाववेशीच्या बाहेरच्या म्हणजेच गावकुसाबाहेरच्या असा दोन्हीही आहे ग्रामीण भागातील सामान्य माणूस हा चंदनशिव यांच्या चिंतनाचा विषय आहे.

1.2 : दलित शोषित वर्गाचे चित्रण :

चंदनशिव यांच्या 'जांभळढव', 'मरणकळा', 'नवी वारूळ', 'विरडट्या कथा संग्रहातील काही कथांमधून दलित शोषित वर्गाचे व्यथामय जीवन चित्रित केले आहे. देश स्वतंत्र झाल्यावरही अनिष्ट रूढी परंपरामुळे दलीतांना समानतेची वागणुक मिळत नाही त्यामुळे त्यांची कुचंबना होते. याबाबतील त्यांच्या कथेसंदर्भात फ. मु. शिंदे लिहितात "मराठी वांडमयातील नव्या जाणिवांच्या आधुनिक प्रवाहाला प्रगल्भ आणि प्रतिष्ठीत करणार त्यांच कथा साहित्य प्रदेशाच्या, भाषेच्या, जातीपातीच्या, सीमा, पार करून निखळ जिवांच्या जवळीकचे जलाशय जतन व्हावेत म्हणून जन्मत" 1. सर्व समावेशक शोषितांच्या व्यथा वेदनांचे चित्रण करताना जातिपातीच्या पलीकडे जाऊन ते सर्वव्यापकपणे दलित शोषितांचे चित्रण करतात. ग्रामीण माणूस डोळ्यांपुढे ठेवूनच त्यांचे कथालेखन झाल्याचे दिसते.

भास्कर चंदनशिव यांच्या 'जांभळढव' या कथा संग्रहातील 'आग', 'पाणी', 'मसणवाटा' आणि 'निवडणुक' या कथा मधून दलित जीवनाचे

वास्तव चित्रण झालेले आहे . दलितांना पिण्याचे पाणीही सहजासहजी मिळत नाही . याचे वास्तवचित्र 'पाणी' या कथेत आले आहे . ग्रामीण भागात पिण्याचे पाणी नदी किंवा विहीर याद्वारे मिळते . ऊन्हाळ्यात नद्या आटल्यावर पाण्याचा प्रश्न गंभीर बनतो . पाणी या कथेतील गावात ग्रामपंचायतीच्या वतीने एक विहीर पाण्यासाठी खोदलेली असते . पण विहीरीचे पाणी घेण्याचा हक्क दलितांना नसतो . कारण दलित हे अस्पृश्य समजले गेल्याने त्यांच्या स्थानां पाणी वाटते अशी समजुत ग्रामीण भागात बऱ्याच प्रमाणात असल्याने सार्वजनिक विहीरीवर पाणी भरण्यास सर्वांकडून दलितांना विरोध केला जातो . घागरभर पाणी मिळेल यासाठी सार्वजनिक विहीरीच्या भोवती आपली भांडीकुंडी घेऊन दलितांना बसाव लागतं . एखाद्या वेळीस कुणीच सवर्ण नसेल तर पाणी न घेताच त्यांना रिकामं घरी परताव लागतं . या अडचणीमुळे दलित माणसे श्रमदानातून स्वतःचा हिरा खोदायचा निर्णय घेतात . तो खोदतात पण हा हिरा सवर्णांच्या हि.याच्या वरच्या वाजुला असतो . तो सवर्णांना मान्य नसतो . तो हिराच बुजवुन टाकण्याच निर्णय घेतला जातो . त्याप्रमाणे सगळा गाव एकत्र होऊन दलितांनी खोदलेल्या हि.याकडे जातो व एका रात्रीत तो हिरा बुजवुन टाकतात . दलितांनी स्वतःचा प्रश्न स्वतः सोडविलेला असतो . . पण सवर्णांना तो हिरा मान्य नसल्याने तो बुजवुन दलितांना पाण्याचा हक्क म्हणजे जीवनच नाकरतात . यातून दलित जीवनाची व्यथा चंदनशिव प्रकट करतात .

'मरणकळा' या कथासंग्रहातील 'कावड', 'गुन्हेगार', 'सरपंच' 'इलाज' आणि 'वतनाचा इनाम' या कथांमधून कमी अधिक प्रमाणात दलित जीवनाची दुःख यातना प्रकट झाल्या आहेत . इलाज या कथेत सदा हा दलिताचा मुलगा मंदीक पास होतो . दोघेही आंवेजोगाईस शिक्षणासाठी एकत्र राहतात . पण गावात आल्यावर अस्पृश्यता पाळावीच लागते . खुप शिकला प्रतिष्ठा मिळाली तरी दलितांना आपल्या पायरीनेच वागावे लागते . ही समाज मनाची मानसिकता शिकलेल्या पिढीची मानसिक कुंचवना केल्याशिवाय राहात नाही हेच या कथेतून दिसून येते .

दलितांच्या दुःखमय जीवनाचे चित्रण करणारी 'मला काय त्याचं' ही एकमेव कथा अंगारमाती कथासंग्रहामध्ये आहे या कथेतील 'दलित मित्र' पुरस्कार मिळविणारे 'बापुसाहेब देसाई' हे दलितांबद्दल कळवळा दाखवित असेल तरी हृदयातून मात्र पुर्णत्वाने दलितद्वेशाने भरलेले दिसून येतात.त्यांनी केलेल्या कृत्यावरून त्यांच्या दलित विरोध दिसून येतो. देसाई हा अत्यंत कावेबाज माणूस होता. सर्व दलितांनी त्याचा कावेबाजपणा ओळखला असला तरी देसायाची श्रीमंती व गावातले त्याचे वजन पाहाता हा आपल्या विरोधी असलेला माणूस दलितांना सहन करावा लागतो

1.3 कामगार श्रमकरी वर्गाची वेदना

अंगारमाती मधील वेगवेगळ्या कथांमधून चंदनशिवे यांनी शेती विषयक विविध प्रश्न मांडले आहेत. ऊस उत्पादक शेतकऱ्यांना विरुद्ध ऊसतोड कामगार असा संघर्ष तोडणी या कथेत मांडला आहे.

मराठवाड्यातील बीड, उस्मानाबाद हे जिल्हे सतत दुष्काळाच्या सावटाखाली जगतात. प्रचलित समाजरचनेतील ऊसतोड कामगार हा एक अपेक्षित असा वर्ग आहे. पोटासाठी ऊस तोड कामगार म्हणून मराठवाड्यातील लोकांना पश्चिम महाराष्ट्र दरवर्षी येणे भाग पडते त्यांच्या अनेक समस्या आहेत. अडीअडचणी आहेत. कमी दामात जास्त श्रम करवून घेण्यासाठी मुकादमांत स्पर्धा असते त्यामुळे सहाजिकच ऊसतोड कामगार हा शोषितांचाच प्रतिनिधी आहे. चंदनशिवांच्या कथेच्या बाबतीत डॉ. वासुदेव मुलाटे पुढील मत नोंदवितात. " भास्कर चंदनशिव माणसातला माणूस कप्पे, चोरकप्पे त्याचे नेमके खोलवरचे दुःख उलगडून दाखविण्याचा प्रयत्न करतात." 2 शोषण आणि त्यातून निर्माण होणारे दुःख चंदनशिवे प्रभावीपणे मांडतात त्यांच्या कथेत अस्सल, वास्तवपणा आढळतो.

1.4 शेतकरी कष्टकरी वर्गाच्या समस्यांचे चित्रण :-

चंदनशिवे यांनी अंगारमाती या कथासंग्रहात शेतकरी कष्टकरी वर्गाच्या समस्यांचे चित्रण केले आहे.

कृषिसंस्कृतीच्या व्यापक समस्यांचे दर्शन 'बिरड' या कथासंग्रहातही दिसून येते. 'कळा' या कथेत शेतीवरील दुष्काळाचे संकट कसे असते यांचे वर्णन येते तर 'होळी' या कथेत ऊसतोडीचा प्रश्न रेंगाळल्यामुळे आपल्याच ऊसाची आपणाच होळी करणारा अगतिक असा शेतकरी भेटतो. पोळा या सणाचे सुंदर, हुबेहुब वर्णन मुकी हालगी या कथेत वाचायला मिळते. कृषिसंस्कृतीत पोळा या सणाला फारच महत्त्वाचे स्थान आहे. हलगीच्या तालावर बैलाची मिरवणूक काढण्यास येत असते. दरवर्षी बैलपोळ्याला हलगी वाजवणारा शेष्ठा मांग अचानक मरतो, अन् त्याच्या मुक्या हलगीसोबत गावही मुका होतो. याच सुंदर वर्णन मुकी हालगी मध्ये चंदनशिव करतात. चंदनशिव यांनी शेतकरी, कष्टकरी वर्गाच्या समस्या आपल्या कथेच्या माध्यमातून अतिशय प्रभावीपणे मांडल्या आहेत. याबाबतीत इंद्रजित भालेराव म्हणतात. " भास्कर चंदनशिव यांनी अनुभवांना दिलेली सामाजिक चिंतनाची जोड त्यांना वावुराव वागुल यांच्या पंक्तीत नेऊन बसवते ." 3 . चंदनशिव यांच्या कथेत अनुभवाचा आणि निरीक्षणाचा सच्चेपण आढळतो . त्यामुळे ग्रामीण भागातील सामान्य माणसाचे दुःख कष्ट यातनामय जीवन प्रभावीपणे चंदनशिव आपल्या कथेद्वारे चित्रीत करतात .

1.5 . ग्रामीण स्त्री जीवनाचे चित्रण

चंदनशिव यांच्या कथेतील स्त्रीचा संघर्ष हा वेगवेगळ्या प्रकारचा आहे . ग्रामीण भागातील, अज्ञान, दुःख, दारिद्र, राजकारण, जातीयता यांच्यासी तिला सतत संघर्ष करावा लागेल .

चंदनशिव यांच्या 'आग' या कथेतील 'फुली' ही दारीदयाने ग्रासलेली आहे . घरात कमालीचे दारिद्र असल्याने नवरा कमाईसाठी वाहेरगावी गेला आहे . तर फुली इतरांच्या शेतीमध्ये रोजंदरीची कामे करते . कामावर असतानाच धना पाटलाचा मुलगा तिच्यावर बलात्कार करतो . घरी आल्यावर फुली

आपल्या म्हाता या सास याला या घटनेची सारी कहाणी सांगते . परिस्थितीने गरिब व जातीने हलका असल्याने वंका फुलीचा सासरा मुकाटयाने अन्याय सोसण्याचे ठरवितो . कारण श्रीमंत धना पाटलास याबाबतील तो जाव विचारू शकत नाही . मात्र याच गोष्टीचा फुलीला अतीशय राग येत असतो . सास याचे असले वर्तन आणि आपल्यावर झालेला अन्याय हे सारे फुलीच्या बोलण्यातून अतिशय संतापणे व्यक्त होत असते . स्त्रियांना अशा विकट प्रसंगाला ग्रामीण भागात नेहमीच तोंड दयावे लागते . अशा बलात्कारीत स्त्रीया केव्हा केव्हा आपले स्वतःचे मानसिक संतुलन विगडून वसतात . चंदनशिव यांच्या कथेतील स्त्रीयांवावट मधु सावंत म्हणतात “ भास्कर चंदनशिव यांच्या कथेमधील स्त्रिया शोषित आहेत . दुःखात वेदनेची सोबत गेऊन त्या दुवळ्या मनाने आश्रितासाख्या जगत असतात .” 4 खरोखर ग्रामीण भागातील स्त्रीयांना समाजत आज दुय्यमच स्थान आहे . तिला दुसऱ्याच्या आश्रयाने जगावे लागते . तिचे कमालीचे शोषण होत असते .

‘विरड’ या कथासंग्रहातील ‘वासना’ ही एकमेव दलित जीवनावर लिहलेली कथा चंदनशिवांनी चित्रीत केली आहे . या कथेत माय व तीची लेकरे असलेले दोघींचे कुटुंब दलितवस्तीत राहत आहे . दलित भागा नावच्या स्त्रीची ‘पुतळी’ एकमेव आधार असलेली मुलगी आहे . भागा बरीच दिवस आजारी असल्याने आणि तीला औषधपानी न मिळाल्याने तीच्या तोंडाची चव जाते . म्हातारील लवकर वर वाटाव तिच्या तोंडाला चव यावी यासाठी तीला सागुती खाऊ घालावी म्हणून गंगु मावशी पुतळीला सांगते . गरीबीमुळे व घरात गडी माणुस कर्ते नसल्याने या मायलेकीला सागुती खायला मिळत नाहीत . दुसऱ्या दिवशी देसायच्या रानात डव्हारा होणार असल्याची बातमी मिळाल्यावर पुतळीला आनंद होतो . कारण आपल्या मायला सागुती खायला मिळेल असे तिला वाटते . ती देसायच्या रानात सागुतीसाठी जाते . पण अंधार पडेपर्यंत तिला तेथे काहीच मिळत नाही . शेवटी नाही होय करीत कशीतरी थोडीपार सागुती मिळते . शेवटी सागुती वाढणारच तिला वाटेत आढवून तिच्यावर बलात्कार करतो . अत्याचार ग्रस्त पुतळी शेवटी आपल्या घरी रिकाम्या हाताने येते . पण ती आपली आवु गमावून वसलेली असते . ग्रामीण भागात दलित स्त्रीचे शारीरिक, मानसिक, लैंगिक शोषण खुप मोठ्या प्रमाणात होत असल्याचे दिसते . पोटासाठी स्वतःची आवु त्यांना गहाण ठेवावी लागते . या कथेतून भागा या आपल्या आईविषयी पुतळीची आंतरिक तळमळ व सवतःच्या अबुला जपण्याचा केविलपणा प्रयत्न चंदनशिवांनी यथार्थपणे मांडला आहे . याबाबत अशोक देशमाने लिहतात की “गावकुसातील आणि गाववाहेरील माणसांचे जीवन व्यवहार प्रकट करून शोषित कष्टकरी दुवळेपणाचा त्यांना मिळालेला शाप व शापमय जीवनात जगणारी ही माणसे रंगवून चंदनशिवांनी इथल्या समाजव्यवस्थेच्या बुरख्या फाडण्याचे काम केले आहे .” 5 ग्रामीण भागातील सामान्य माणसाचे दुःख कष्ट यातनामय जीवन प्रभावीपणे चंदनशिव हे आपल्या कथेद्वारे चित्रीत करतात .

1.6 : निष्कर्ष

1. मराठवाड्यातील ग्रामीण भागातील निरनिराळ्या प्रकारची माणसं त्यांचे परस्परांतील सहसंबंध याचे प्रभावी चित्रण चंदनशिव करतात . गाववेशीआतील आणि वेशीवाहेरील माणसाचे जीवन व्यवहार ते चित्रीत करतात . दीन दुवळ्या कष्टकरी शोषित माणसाची जिवनचिरीत्रे रंगवून ग्रामीण समाज व्यवस्थेचे सत्यस्वरूप समाजमनपुढे मांडले आहे .
2. ग्रामीण माणसाला जीवन जगत असताना आपल्या अस्तीत्वासाठी भुक्त दारिद्र्य शोषण जातीवादीमुळे निर्माण होणाऱ्या विविध प्रश्नांशी संघर्ष करावा लागतो . आपल अस्तीत्व ठेवण्यासाठी या साऱ्यांची संघर्ष करीत करीतच जगावं लागत .
3. ग्रामीण भागातील सामान्य माणसाच जगण आणि त्यासाठी त्याला करावा लागणारा वेळोवेळीचा संघर्ष चंदनशिव यांच्या कायम चिंतनाचा विषय असल्याचे त्यांच्या अनेक कथामधुन दिसून येते . आपलं अस्तित्व टिकवण्यासाठी त्यांना कराव्या लागणाऱ्या संघर्षाची, धडपडीची ,प्रयत्नांच्या पराकाष्टांची, सामान्य माणुस केंद्रीभुत ठेवून आपल्या कथांद्वारे प्रभावीपणे मांडणी केली आहे .

1.7 संदर्भसूची

1. फ . मु . शिंदे , मानोगत, विरड, भास्कर चंदनशिव, साकेत प्रकाशन औरंगाबाद दुसरी आवृत्ती 2007 पृष्ठ क . मलपुष्ठावरील मजकूर .
2. डॉ. वासूदेव मुलाटे, ग्रामीण साहित्य स्वरूच व दिशा, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद प्रथमावृत्ती जुन 1994 पृष्ठ 108
3. इंद्रजित भालेरावों प्रस्तावनाओं लाल चिखलॉ लोकवाङ्मय गृह मुंबई, पहिली आवृत्ती जुलै 2009 पृष्ठ क 25
4. मधु सावंत, कथाकार भास्कर चंदनशिव, संगत प्रकाशन नांदेड, दुसरी आवृत्ती जानेवारी 2006 पृष्ठ क. 196.
5. प्रा. अशोक देशमाने, चंदनशिवांची कथा: स्वरूपमीमांसा, चिन्मय प्रकाशन औरंगाबाद, प्रथमावृत्ती, 24 एप्रिल 2008 पृष्ठ क. 89

Publish Research Article International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- * International Scientific Journal Consortium
- * OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.net